Asiantuntijalausunto: Asia: VNS 2/2024 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028. Talousvaliokunta, 7.5.2024.

Suomen ilmastopaneeli
Antti Arasto, Jyri Seppälä, sihteeristö Marianne Leino

Taustaa

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_2+2024.pdf

Ilmastopaneelin keskeisimmät huomiot

Ilmastopaneeli pitää tärkeänä, että pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan Suomi sitoutuu ilmastolain tavoitteisiin. Johdonmukainen ilmastopolitiikka on edellytys Suomen kilpailukyvylle myös tulevaisuudessa.

On hyvä, että vihreän siirtymän rahoitukseen ohjataan kehyskaudella merkittäviä määriä. Yhteensä julkisen talouden suunnitelmassa hiilineutraaliuteen liittyviä tavoitteita kerrotaan suunnitelmassa edistettävän n. 2,2 mrd. eurolla v. 2025 alentuen n. 1,7 mrd. euroon v. 2028. Ilmastopaneeli kuitenkin muistuttaa, että vihreän siirtymän rahoitustarve ei ole pienenemässä lähivuosina. Vihreän siirtymän rahoituksella luodaan uutta taloudellista aktiviteettia, eikä sitä pidä nähdä kulueränä, vaan osana elinkeinopolitiikkaa. On huomattava, että myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen vaatii taloudellisia panostuksia. Kuten Euroopan komission tiedonanto Ilmastoriskien hallinta ihmisten ja hyvinvoinnin suojelemiseksi (COM(2024) 91 final) toteaa, ilmastonmuutoksen aiheuttamien vahinkojen korjaamiseen käytettävä raha on aina pois tuottavammista investoinneista, mikä tarkoittaa, että ennaltaehkäisyyn ja varautumiseen investoiminen tuottaa investointikustannuksia suuremmat hyödyt.

Ilmastopaneeli pitää tervetulleena suurten puhtaan siirtymän investointien verohyvityksen käyttöönottoa, kunhan verohyvitys suunnataan investointeihin, jotka aidosti tukevat ilmastopolitiikkaa. Samoin on hyvä, että investointiohjelman pysyessä ennallaan myös teknologisten hiilinielujen tuottamiseen tähtäävä rahoitus mitä oletettavammin säilyy. Kansainvälisessä vertailussa summa on toki vaatimaton.

Ilmastopaneeli muistuttaa, että kuten valtioneuvosto toteaa viimeisimmässä ilmastovuosikertomuksessaan[1], maankäyttösektorin nettonielun heikkenemisen seurauksena EU-velvoitteet ja ilmastolain mukainen hiilineutraaliustavoite edellyttävät toimia tähän mennessä päätettyjen lisäksi. Ilmastopaneeli katsoo, että valtiontalouden ja ilmastotavoitteiden entistä tiiviimpi yhteen kytkentä olisi tarpeen, jotta riskit tavoitteiden saavuttamatta jättämisestä voitaisiin välttää. Kustannustehokkuus on hyvä lähtökohta ilmastotoimien toteuttamiselle. Tästä lähtökohdasta käsin monet maankäyttösektorin toimet sekä esimerkiksi materiaali- ja energiatehokkuuden parannukset ovat erityisen kannatettavia[2].

Talousarvion ja julkisen talouden suunnitelman yhteydessä olisi tärkeää esittää arvio siitä, onko esitetty rahoitus riittävällä tasolla toimeenpanemaan ilmastolain mukaisia ilmastosuunnitelmia ja

[1] Ilmastovuosikertomus 2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165065

[2] Ks. esim. https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2024/02/Asiantuntijalausunto_hiilinielut_O-32_2023_vp_YmV.pdf

miten tehdyt linjaukset suhteutuvat lainmukaisiin ilmastotavoitteisiin, mukaan lukien EU-velvoitteisiin. Ilmastopaneeli katsoo, että tämä arvio tulisi huomioida hallitusohjelman mukaisen päästövelan lyhentämisohjelman laadinnassa, ilmastosuunnitelmien päivittämisessä ja tulevissa talousarvioesityksissä.

Ennakoitava ja johdonmukainen ilmastopolitiikka antaa luottamusta investointiympäristöön ja auttaa yhteiskunnan eri toimijoita oikeudenmukaisessa siirtymässä. Ilmastopaneeli esittää huolensa ilmastopolitiikan johdonmukaisuuden heikentymisestä, ja sen antamasta ristiriitaisesta viestistä vihreän siirtymän investointeihin. Esimerkkinä tällaisesta ristiriitaisesta ohjauksesta voidaan pitää hallituksen liikenteen päästöohjausta heikentäviä päätöksiä, kuten biopolttoaineen jakeluvelvoitteen hidastamista sekä ammattidieselin käyttöönottoa. Ilmastopaneeli korostaa, että fossiilisista tuista luopuminen olisi kiireellinen ja kustannustehokas tapa ohjata valtion rajalliset varat vauhdittamaan oikean suuntaista kehitystä.

Tietoon pohjaava päätöksenteko, päätöksenteon huolellinen valmistelu ja toimeenpano ovat keskeisiä tekijöitä politiikan onnistumisessa. Tästä näkökulmasta käsin Ilmastopaneeli esittää huolensa ministeriöiden ja valtion tutkimuslaitosten resurssien heikennyksiin.

Ilmastopaneeli pitää kuitenkin hyvänä, että kehyspäätös sisältää satsauksia TKI-toimintaan. Ilmastotoimien osalta panostus TKI-toimintoihin auttaa osaltaan Suomea löytämään uusia ratkaisuja, tukemaan hiilineutraaliustavoitetta ja voimistamaan ilmastotoimia edistävää kädenjälkeään maailmalla. Lisäksi se on niin merkittävä uuden liiketoiminnan ja suomalaisen elinkeinoelämän uudistumisen mahdollisuus, että sen käyttämättä jättäminen olisi Suomen etujen vastaista. TKI-rahoituksen kohdentumisessa on tärkeää pitää huolta rahoituksen ohjautumisesta ilmastonmuutoksen ja oikeudenmukaisen siirtymän kannalta tulokselliseen tekemiseen.